

Sosyal Bilimler Ön Lisans Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi

Saide AYVAZ ÖZTÜRK¹

Makale Bilgisi

Özet

Alınma Tarihi
19.06.2019

**Düzeltilmiş Hali
Alınma Tarihi**
26.06.2019

Kabul Tarihi
27.06.2019

Yayınlanma Tarihi
30.06.2019

Artan nüfusla birlikte çevre sorunları her geçen gün katlanarak çoğalmakta ve yetişmiş bireylerde çevreyi korumaya yönelik değerlerin gelişmesi önem kazanmaktadır. Gerek iş ve gerekse özel hayatta insanın tüketim alışkanlıklarının yanında bilinçli ve duyarlı bir çevreci kimliğini edinmesinde aldıkları eğitim birincil boyuttadır. Yapılan incelemede, farklı öğrenim düzeylerinde benzer çalışmaların yapılmış olmasına rağmen ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının benzer şekilde ölçülmediği ortaya çıkmıştır. Bu bilinçle ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının tespit edilip, sorunların çözümüne ışık tutulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çalışmanın amacı, farklı bölümlerde öğrenim gören ön lisans öğrencilerinin çevreye yönelik ilgileri, tutumları ve duyarlılıklarının yaş, cinsiyet, sınıf, bölüm değişkenlerine göre incelenmesi ve çevre duyarlılıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu çalışma, ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Çevre duyarlılığının tespiti için geliştirilmiş olan ölçek, 2018-2019 öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 186 gönüllü katılımcıya uygulanmıştır. Araştırma verileri bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Packet For Social Scieces 21) programı kullanılarak uzman yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Turizm ve Seyahat Hizmetleri, Özel Güvenlik ve Koruma, Çağrı Merkezi Hizmetleri, Sosyal Hizmetler, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği, Bankacılık ve Sigortacılık ön lisans programlarında öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılık puanlarının düşük seviyede olduğu, kadınların çevreye ilişkin duyarlılıklarının daha yüksek olduğu, Özel Güvenlik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin Bankacılık bölümünde öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığı puanlarından daha yüksek olduğu, Turizm ve Seyahat Hizmetleri bölümünde öğrenim gören öğrencilerin Sosyal Hizmetler, Sivil Hava ve Ulaştırma İşletmeciliği, Özel Güvenlik ve Koruma ve Çağrı Merkezi Hizmetleri bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığı puanlarından daha düşük olduğu, öğrencilerin yaşları ile çevre duyarlılıkları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Eğitimi, Çevre Sorunları, Çevre Duyarlılığı, Ön lisans

¹Öğr. Gör. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Türkiye saideayvaz@akdeniz.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-5255-5508

Investigation of Environmental Sensitivity of Social Sciences Associate Students

Article Info

Abstract

Received
19.06.2019

Revision Received
26.06.2019

Accepted
27.06.2019

Published Online
30.06.2019

With the increasing population, environmental problems are increasing day by day and it is important that environmental education become a value for educated individuals. In addition to the consumption habits of people in both work and private life, the education they receive in acquiring a conscious and sensitive environmental identity is the primary dimension. The study revealed that although similar studies were conducted at different levels of education, environmental sensitivity of associate degree student was not measured in similar way. With this awareness, it has emerged that the environmental sensitivity of associate degree students should be determined and the solution of the problems should be shed light. The aim of this study is to investigate the attitudes and sensitivities of associate degree students in different departments according to age, gender, class and department variables and to determine their opinions about environmental sensitivities. This study was conducted in relational survey model. The scale, which was developed for the determination of environmental sensitivity, was applied to 186 volunteer participants in Akdeniz University Vocational School of Social Sciences in 2018-2019 academic year. The data were analyzed by using SPSS (Statistical Package for Social Sciences 21) program. As a result of the research, students who are studying in Tourism and Travel Services, Private Security and Protection, Call center Services, Social Services, Civil Air Transportation Management, Banking and Insurance associate degree programs have low level of environmental sensitivity. Women have higher environmental sensitivity. It is observed that the students studying in the Private Security Department have higher environmental sensitivity scores than the students studying in the Banking Department. It was found that the students studying in the Tourism and Travel Services department were lower than the students' environmental sensitivity scores in the Social Services, Civil Air an Transportation Management, Private Security an Protection and Call Center Services departments, and there was no significant relationship between the ages and environmental sensitivity of the students.

Keywords: Environment, Environmental Education, Environmental Issues, Environmental Sensitivity, Associate Degree

GİRİŞ

Canlı ve cansız varlıkların bir arada buldukları ve birbirini etkiledikleri ve birbirinden etkilendikleri ortama çevre denir (Bozyiğit ve Karaaslan, 1998). İnsanlar sanayi inkılâbıyla birlikte fabrikalarda çalışmak üzere kırsaldan kentlere göçmüş ve bir arada yaşamaya başlamıştır. Kentlerdeki nüfus artışı çevre ile ilgili bir takım problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Tarihsel süreçte tüm dünyada meydana gelen fabrikalaşma ve sanayi atıllarıyla çevresel sorunlar da yayılmış ve küresel ölçekte kendine yer bulmuştur. Çevresel kaygı, çevresel eylemde bulunma, çevre politikaları gibi çevresel konular da ulusal sınırları aşır, küresel düzeyde ilgi çeken konular konumuna gelmiştir. Ozon tabakasındaki incelme, küresel ısınma, sera etkisi, doğal dengenin bozulması, yağmur ormanlarının yok olması, hava ve su kirliliği gibi çevre sorunları, çevresel sorunların küreselleşmesinin en iyi bilinen göstergeleri ve örnekleri olarak kabul edilmektedir (Tuna, 2000). Çevre ve çevre kirliliği, bugün Avrupa ülkelerinde siyasi arenanın merkezinde olmakla birlikte, Avrupa birliğinin gündemini meşgul eden en önemli problemlerden biridir (Wintle, 2016).

Bir taraftan üretim ve tüketim döngüsündeki artış yatırımcıların ve ekonominin desteklenmesi olarak algılanırken; diğer taraftan hava, su ve toprağın tehlikeli düzeyde kirlenmesi, yeryüzündeki ekolojik yaşam dengelerinin bozulması, yenilenemeyen kaynakların tahrip edilmesi veya tamamen tüketilmesi olarak karşımıza çıkmıştır (Dursun ve Gündüz, 2016).

Bununla birlikte çevre ile ilgili problemlerin ortaya çıkışında temel etken olan insanın çevresine karşı tutumu ve farkındalığı yakın gelecekte daha fazla sorgulanır olmuştur. Çevre duyarlılığı ve bilincinin geliştirilmesinin çevresel sorunların çözümü ve azaltılmasındaki öneminin anlaşılmasıyla beraber, çevre eğitiminin rolü de önem kazanmıştır (Oğuz, Çakıcı ve Kavas, 2011).

Çolakoğlu'na (2010) göre çevre eğitimi, çevrenin korunmasında, iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde çağdaş çevre yönetiminin önemli araçlarından biri olarak kabul edilmekle birlikte çevre sorunlarının asıl sorumlusu olan insana, yaşam boyu sürebilecek kapsamlı ve iyi bir eğitim ile sahip olduğu çevreye ilişkin sorumluluklarının ve görevlerinin hatırlatılması gerekmektedir.

Demirkaya ve Ünal'a göre (2018), çevrenin sağlıklı olabilmesi çevre bilinci ve çevre duyarlılığına sahip bireylerden bir araya gelmiş bir toplum ile mümkün olabilir ve bu toplumu oluşturan bireyler olarak her insan için çevreyi korumak, çevre bilincine ve duyarlılığına sahip olmak bir görevdir.

Çevre sorunları ile çevre duyarlılığı ve çevre eğitimi arasında doğrudan bir ilgi olduğunu vurgulayan Çabuk ve Karacaoğlu (2003)'a göre ise çevre sorunlarının çözümünde, bireyin duyarlılığının ve aldığı çevre eğitiminin yeterliliğinin etkisi göz ardı edilemez. Ailede ve tüm örgün eğitim kurumlarında verilecek olan çevre eğitiminin başlangıç noktasının belirlenmesi için, bireyin çevreye karşı göstermiş olduğu davranışlara ve aldığı çevre eğitiminin yeterli olup olmadığına bakılmalıdır.

İnsanın doğayla uyumunu yeniden gözden geçirmesi, empati kurabilmesi ve yaşam seviyesini ve kalitesini düşürmeden etkinliklerini, üretim ve tüketim faaliyetlerini çevredeki doğal dengelere göre düzenleyebilmesinde çevre eğitimi, hayati önemdedir (Çolakoğlu, 2010).

Araştırmanın amacı

Çalışmanın amacı, farklı bölümlerde öğrenim gören ön lisans öğrencilerinin çevreye yönelik ilgileri, tutumları ve duyarlılıklarının yaş, cinsiyet, sınıf, bölüm değişkenlerine göre incelenmesi ve çevre duyarlılıklarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu çalışmaya ait problem cümlesi: Ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılıkları, çevre kirliliğine ilişkin görüşleri nelerdir? şeklinde kurgulanmıştır. Alt problemler ise:

1. Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile öğrenim gördükleri bölüm/anabilim dalları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma, betimsel nitelikte ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri; geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2013, s.77).

Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek yüksekokulunda öğrenim gören 186 ön lisans öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı

Bu araştırmada verilerin elde edilmesinde Çabuk ve Karacaoğlu (2003) tarafından geliştirilen "Çevre Duyarlılığı" ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, katılımcıların çevre duyarlılıklarını belirlemek üzere 1 (Bazen) ve 3 (Her zaman) arasında değişen 3'lü Likert tipinde toplam 24 soru ve iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm öğrencilerin kişisel özelliklerine ilişkin sorulardan oluşurken ikinci bölümde öğrencilerin çevreye karşı duyarlılıkları ve aldıkları çevre eğitimine yönelik sorular yer almaktadır. Bu araştırmada genel olarak katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. "Anketin geliştirilmesi aşamasında kapsam ve görünüş geçerliği hakkında uzman görüşünün alınmış olduğu, 64 kişilik bir öğrenci grubuna ön uygulamasının yapılmış ve güvenilirlik düzeyinin belirlenmiş olduğu tespit edilmiştir. Anketin güvenilirliği için "alfa iç tutarlık katsayısı" testi kullanılmıştır. Alfa güvenilirlik katsayısı (α) 0,81 olarak bulunmuştur. Alt faktörlerin yapı geçerliliği için faktör analizi testi kullanılmıştır. Faktör analizi sonucunda deneme formu için belirlenen 24 maddeden tümünün uygun olduğu anket geliştiriciler tarafından belirlenmiştir."

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı sonuçlarından elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Packet For Social Sciences 21) programı kullanılarak uzman

yardımla çözümlenmiştir. Cinsiyetin ve yaşın, öğrencilerin çevre duyarlılıklarında fark yaratıp yaratmadığına bakmak üzere ilişkisiz t testi yapılmış, programlara ve sınıflara göre öğrencilerin çevre duyarlılıklarında fark yaratıp yaratmadığına bakmak üzere parametrik olmayan test olan Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Öğrencilerin çevre duyarlılıklarına ilişkin davranışlarını incelemek üzere frekans ve yüzdelerden yararlanılmıştır. Ayrıca ön lisans öğrencilerinin cinsiyete göre çevre duyarlılıklarının tespitinde Kolmogorov-Smirnov, Skewnes ve Kurtosis değerleri de araştırmada kendine yer bulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen verilerin analiz edilmesi sonucu ulaşılan bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemek amacıyla bağımsız örneklem grupları içi t testi yapılmıştır. Yapılan analize ait bilgiler şu şekildedir.

Tablo 1

Ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanlarının cinsiyete göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Erkek	80	1,9870	,41251	184	-2,325	,021
Kadın	106	2,0975	,22886			

*p<0.05

Tablo 2. incelendiğinde erkek öğrencilerin çevre duyarlılık puan ortalamasının ($\bar{X} = 1,99$) kadın öğrencilerin çevre duyarlılığı puan ortalamasından ($\bar{X} = 2,10$) düşük olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılığı puan ortalamaları arasında kadın öğrencilerin puan ortalamaları lehine anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemek amacıyla bağımsız örneklem grupları için t testi yapılmıştır. Yapılan analize ait bilgiler şu şekildedir.

Tablo 2

Ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanlarının sınıf düzeyine göre T-Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Birinci Sınıf	138	2,0634	,31461	184	,958	,339
İkinci Sınıf	48	2,0113	,35258			

*p>0.05

Tablo 3. incelendiğinde birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılık puan ortalamasının ($\bar{X} = 2,06$) ikinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığı puan

ortalamasından ($\bar{X} = 2,01$) yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılığı puan ortalamaları arasında sınıf düzeyi bazında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile öğrenim gördükleri bölüm/anabilim dalları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemek amacıyla ilişkisiz ölçümler için bir yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Yapılan analize ait bilgiler şu şekildedir.

Tablo 3

Ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanlarının öğrenim görülen bölüm/anabilim dalı türüne göre ANOVA Sonuçları

	KT	sd	KO	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1,232	5	,246	2,428	,037	Özel Güvenlik ve Koruma-Bankacılık ve Sigortacılık;
Gruplar içi	18,267	180	,101			
Toplam	19,499	185				Turizm ve Seyahat Hizmetleri-Sosyal Hizmetler, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği, Özel Güvenlik ve Koruma ve Çağrı Merkezi Hizmetleri

Analiz sonuçları, ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları arasında öğrenim görülen bölüm/anabilim dalı bakımından anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir, $F(5,180)=2,428$, $p<.05$. Başka bir deyişle, ön lisans öğrencilerinin, çevre duyarlılık puanları, öğrenim gördükleri bölüm/anabilim dalına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bölüm/anabilim dalları arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan LSD testinin sonuçlarına göre, Özel Güvenlik bölümünde ($\bar{x}=2,17$) öğrenim gören öğrencilerin Bankacılık bölümünde ($\bar{x}=1,98$) öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığı puanlarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, Turizm ve Seyahat Hizmetleri bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ($\bar{x}=1,93$) Sosyal Hizmetler ($\bar{x}=2,12$), Sivil Hava ve Ulaştırma İşletmeciliği ($\bar{x}=2,09$), Özel Güvenlik ve Koruma ($\bar{x}=2,17$) ve Çağrı Merkezi Hizmetleri ($\bar{x}=2,09$) bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığı puanlarından daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları ile yaşları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemek amacıyla ilişkisiz ölçümler için bir yönlü ANOVA testi yapılmıştır. Yapılan analize ait bilgiler şu şekildedir.

Tablo 4*Ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanlarının öğrencilerin yaşlarına göre ANOVA Sonuçları*

	KT	sd	KO	F	p
Gruplararası	,169	2	,085	,801	,450
Gruplarıçi	19,330	183	,106		
Toplam	19,499	185			

Analiz sonuçları, ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları arasında öğrencilerin yaşları bakımından anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir, $F(2,183)=,801$, $p>.05$. Başka bir deyişle, ön lisans öğrencilerinin, çevre duyarlılık puanları, öğrencilerin yaşlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen bulgular ön lisans öğrencilerinin beklenildiği üzere cinsiyete göre çevre duyarlılıklarına ilişkin normallik değerlerini sağladığı görülmüştür. Bunun yanında kadın katılımcıların Kolmogorov-Smirnov değerlerinin normal dağılması bunu desteklemektedir.

Bununla birlikte ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılıkları arasında cinsiyete göre anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. Ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılığı puan ortalamaları arasında kadın öğrencilerin puan ortalamaları lehine anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç Çabuk ve Karacaoğlu (2003)'nun ilgili çalışmasıyla da örtüşmektedir.

Toplumsal norm ve değerlerin kadına yüklediği rol ve sosyolojik yaptırımları göz önüne alırsak; çevre kirliliği, atık yönetimi, çevre bilincinin sonraki nesillere aktarılmasında kadının başat bir öneme sahip olması ekolojik dengenin korunmasında umut verici bir sonucu doğurmaktadır.

Ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanlarında, sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde bir ilişkinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum öğrencilerin edinmiş oldukları sınırlı çevre bilgisi, tutum ve davranışlarını önceki örgün öğrenim hayatlarında edinmiş olduklarını ve ön lisansta çevre eğitime yeterli yer verilmediği sonucunu destekler nitelikte olmakla birlikte, bazı bilimsel çalışmalar da bunu destekler niteliktedir (Oğuz, Çakıcı ve Kavas, 2011; Demirbaş ve Pektaş, 2009). Bunun yanında ön lisans öğrencilerinin önceki öğrenmelerinde sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevre duyarlılığını edinmemiş olmaları, bunda belli aralıklarla değişen müfredatların da etkisinin olacağını akla getirmektedir. Uzun ve Sağlam (2007)'a göre bu durumda, programlar yenilenirken çevre eğitimi konularında laboratuvar uygulamaları, açık alan çalışmaları gibi öğrenciyi merkeze alan etkinliklerin ön planda tutulması ve sıklıkla kullanılması ile verilen çevre eğitiminin kalitesi artmış olacaktır.

Çalışma ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları arasında öğrenim görülen bölüm/anabilim dalı bakımından anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. Ön lisans öğrencilerinin, çevre duyarlılık puanları, öğrenim gördükleri bölüm/anabilim dalına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Buna göre Özel Güvenlik ve Koruma bölümünde öğrenim gören öğrencilerin Bankacılık ve Sigortacılık bölümünde öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, beklentinin aksine Turizm ve Seyahat Hizmetleri bölümünde öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığı; Sosyal Hizmetler, Sivil Hava Ulaştırma İşletmeciliği, Özel Güvenlik ve Koruma ve Çağrı Merkezi

Hizmetleri bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin çevre duyarlılığından daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Programların müfredatları ve ders içerikleri incelendiğinde bölümlerde özel olarak çevre eğitimi veya çevre hassasiyeti ile ilgili bir dersin bulunmadığı belirlenmiştir.

Araştırma ön lisans öğrencilerinin çevre duyarlılık puanları arasında öğrencilerin yaşları bakımından anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak ön lisans öğrencilerinin, çevre duyarlılık puanlarının, öğrencilerin yaşlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmediği ortaya konmuştur. Bununla beraber çevre eğitiminin kişinin hayatı boyunca edinmesi gereken bir takım tutum ve davranışları çocukluk çağından itibaren kazandırmış olması beklenir. Palmer (1998)'a göre dünyadaki resmi devlet okullarında günümüzde sürdürülebilir bir çevre eğitimi programı hala yoktur. Hal böyleyken örgün öğrenim hayatlarında verilemeyen çevre eğitimi programının yaşam boyu öğrenme kapsamında değerlendirilerek bu alanda vatandaşların eksiklerinin giderilmesi için çalışmaların yapılması ve nitelikli çevre eğitimi programlarının hayata geçirilmesi anlamlı olacaktır.

Çevre duyarlılık puanlarının genel olarak istenilen seviyede olmamasının bir nedeni, öğrencilerle bir araya gelerek onları etkileyecek olan öğretmenlerin durumudur. Çevre eğitiminin her düzeyden öğrencilere aktarılmasında birincil öneme sahip olan tüm akademik disiplinlerden öğretmenlerin, çevre bilinci ve sorumluluğunun yaratılmasında sorumluluk taşınması kabul edilen bir gerçektir (Hardy, 1973). Bununla birlikte Esa (2010)'ya göre, eğitim kurumlarının, öğrencilerini sürdürülebilir bir gelecek için eğitmesinin gerekliliği yanında, çevrenin korunmasında yarının liderleri olacak çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde en etkili olan kişilerin öğretmenler olduğunun altını çizmektedir. Çevre yanlısı davranış ve tutum sergilemesi gereken öğretmenlerin, çevre konusunda yeterli bilgi, duyarlılık ve hassasiyete sahip olması beklenen bir durumdur. Bu anlamda öğretmen adaylarının yetiştirilmesinde, çevre eğitimi konularının programlardaki ağırlıklarının artırılmasının önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Stevenson (2007)'a göre ise okulların geleneksel amaç ve yapısı göz önüne alındığında teorik ve uygulamada çevre eğitiminin uygulanmasıyla ilgili çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Sosyal eleştiriler ve siyasi eylem hedefi ve okulun mevcut sosyal düzeni sağlamadaki kritik olmayan rolü de doğa çalışmaları ve koruma eğitimi konusunda çoğu zaman birbirine tezat oluşturmaktadır.

Sonuç olarak çevre duyarlılığının öğrencilere kazandırılmasında okul, öğretmen yeterliliği ve hassasiyeti, hükümetlerin uyguladıkları çevre politikaları ve uygulanan program ezici bir etkiye sahiptir. Yapılan akademik çalışmalarda, çevre eğitimi ve duyarlılığının örgün eğitim kurumlarından tutun da yaşam boyu öğrenme kapsamında tüm yaşta vatandaşlara sistemli ve bütüncül şekilde aşılması gerekliliği barizdir. Bu anlamda vatandaşların kazanamadıkları çevre duyarlılığının eksik ve yetersiz kalan kısımlarının çevre eğitimi programları ile vakit kaybetmeden kazandırılması bir zorunluluktur.

KAYNAKÇA

Bozyiğit, R. ve Karaaslan, T. (1998). *Çevre Bilgisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çabuk, B. ve Karacaoğlu, Ö. C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 36(1-2), 189-198.

- Çolakoğlu, E. (2010). Haklar Söyleminde Çevre Eğitiminin Yeri Ve Türkiye’de Çevre Eğitiminin Anayasal Dayanakları. *TBB Dergisi*, (88), 151-171.
- Demirbaş, M. ve Pektaş, H. M. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Çevre Sorunu İle İlişkili Temel Kavramları Gerçekleştirme Düzeyleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*. 3(2), 195-211.
- Demirkaya, H. ve Ünal, O. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre bilinci ve çevre duyarlılıklarının incelenmesi*. Çınkır, Ş. (Ed.), EJER Congress 2018 Conference Proceedings (s. 276-286) içinde. Antalya: ISBN: 978-605-170-243-8.
- Dursun, İ. ve Gündüz, S. (2016). Türkiye’de Sorumlu Tüketim Davranışı Üzerine Araştırmalar: Ulusal Makaleler ve Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Derleme. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 1365-1391.
- Esa, N. (2010). Environmental Knowledge, Attitude and Practices of Student Teachers. *International Research in Geographical and Environmental Education*. 19(1).
- Hardy, C. A. (1973). Training Social Studies Teachers in Environmental Education. *The Journal of Environmental Education. Environmental Education Redefined*. 4(4), 15-17.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Oğuz, D., Çakıcı, I. ve Kavas, S. (2011). Yükseköğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, (12), 34-39.
- Stevenson, R. B. (2007). Schooling and Environmental Education: Contradictions in Purpose and Practice. *Environmental Education Research*. 13(2), 139-153.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. S. (2015). *Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tuna, M. (2000). Çevresel Sorunların Küreselleşmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*. 1(2), 1-16.
- Uzun, N. ve Sağlam, N. (2007). Orta Öğretimde Çevre Eğitimi ve Öğretmenlerin Çevre Eğitimi Programları Hakkındaki Görüşleri. *Eurasian Journal of Educational Research*, (26), 176-187.
- Palmer, J. (1998). *Environmental education in the 21st Century- Theory, Practice, Progress and Promise*. Routledge: Londra. ISBN: 9780203012659
- Wintle, M. (2016). Rhetoric and Reality in Environmental Issues in the Netherlands Today: An Introduction. *Journal of Low Countries Studies*. 17(50).